

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
«فصل اول: موضوع تحقیق»	
۱.....	مقدمه.....
۳.....	بیان مسئله.....
۸.....	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۹.....	هدف تحقیق.....
۹.....	سئوال های تحقیق.....
۱۰.....	فرضیه های تحقیق.....
۱۲.....	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیر ها.....
«فصل دوم: پیشینه تحقیق»	
۱۵.....	مقدمه.....
۱۵.....	افسردگی.....
۱۵.....	تعریف افسردگی.....
۱۶.....	انواع افسردگی.....
۱۷.....	علل افسردگی.....
۱۷.....	توارث.....
۱۸.....	تغییرات مغز.....
۱۸.....	بد بینی و افسردگی.....
۱۸.....	هورمون ها.....
۱۹.....	ناقل های عصبی.....
۱۹.....	بیماری های جسمی.....
۲۰.....	عوامل آسیب زای روان شناختی.....
۲۰.....	محیط خانوادگی.....
۲۰.....	عدم وجود نور خورشید.....
۲۱.....	علائم افسردگی.....
۲۱.....	حالت گرفتگی و ناامیدی.....
۲۱.....	تفکرات افسرده کننده.....
۲۲.....	بی تفاوتی عاطفی.....
۲۲.....	بد خوابی.....
۲۲.....	اضطراب.....

۲۳	بی‌اشتهایی
۲۳	مشکلات جنسی
۲۳	مشکلات تمرکز حواس و حافظه
۲۴	درمان
۲۴	داروهای ضد افسردگی
۲۵	درمان به وسیله شوک الکتریکی (ECT)
۲۵	روان‌درمانی
۲۶	روان‌درمانی پویایی
۲۶	شناخت‌درمانی
۲۶	رفتار‌درمانی
۲۷	رویکرد‌های نظری در رابطه با افسردگی
۲۷	نظریه رفتار‌درمانی
۲۸	نظریه زیست‌شناختی
۲۸	نظریه شناختی
۲۹	(۱) نظریه شناختی‌بک
۲۹	(۲) نظریه درمان‌دگی آموخته‌شده
۳۰	عملکرد تحصیلی
۳۰	تعریف عملکرد تحصیلی
۳۱	عوامل تاثیرگذار بر عملکرد تحصیلی
۳۲	(۱) برنامه‌درسی
۳۲	(۲) هوش
۳۲	(۳) سازمان و تسهیلات مدرسه
۳۳	(۴) مدارس شهری و روستایی
۳۳	(۵) مدت زمان تحصیل در مدرسه
۳۳	سبک‌های اسنادی
۳۳	تعریف سبک‌های اسنادی
۳۶	رابطه بین افسردگی و درمان‌دگی آموخته‌شده
۳۷	رویکرد‌های نظری در رابطه با سبک‌های اسنادی
۳۷	نظریه واینر
۳۸	نظریه تجدید نظر شده درمان‌دگی آموخته‌شده
۳۸	ثبات (بعد پایدار در مقابل ناپایدار)
۳۹	فراگیر بودن (بعد کلی در مقابل جزئی)
۳۹	شخصی‌سازی (بعد درونی در مقابل بیرونی)

۴۰	..... نظریه انگیزه پیشرفت
۴۱	..... نظریه راتر
۴۱	..... نظریه روان شناسی ساده
۴۲	..... تحقیقات انجام شده در رابطه با متغیر های سبک های اسنادی، افسردگی و عملکرد تحصیلی
۴۲	..... الف (تحقیقات انجام شده در رابطه با متغیر های سبک های اسنادی، افسردگی و عملکرد تحصیلی در خارج از کشور
۵۰	..... ب) تحقیقات تحقیقات انجام شده در رابطه با متغیر های سبک های اسنادی، افسردگی و عملکرد تحصیلی در داخل کشور

«فصل سوم: روش تحقیق»

۵۵	..... مقدمه
۵۵	..... روش تحقیق
۵۵	..... جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری
۵۶	..... ابزارهای تحقیق
۵۶	..... پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان
۵۷	..... روایی و پایایی پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان
۵۹	..... پرسشنامه افسردگی کودکان
۶۰	..... روایی و پایایی پرسشنامه افسردگی کودکان
۶۰	..... سنجش عملکرد تحصیلی
۶۱	..... روش های آماری

«فصل چهارم: یافته های تحقیق»

۶۲	..... مقدمه
۶۲	..... یافته های توصیفی
۶۴	..... یافته های مربوط به فرضیه های پژوهش
۷۰	..... روابط چندگانه

«فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری»

۷۹	..... مقدمه
۷۹	..... الف) بحث و نتیجه گیری مربوط به روابط ساده و چندگانه متغیر های پژوهش
۸۹	..... ب) محدودیت های تحقیق
۹۰	..... ج) پیشنهاد های تحقیق
۹۰	..... پیشنهادهای نظری

پیشنهادهای کاربردی.....۹۱

«فهرست منابع»

منابع فارسی ۹۲

منابع انگلیسی.....۹۷

«ضمایم»

ضمیمه ۱. پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان ۱۰۳

ضمیمه ۲. پرسشنامه افسردگی کودکان ۱۰۴

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳. ضرایب همسانی درونی و روایی همزمان پرسشنامه سبک های اسنادی (مثبت و منفی) در بین دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی شهر اهواز با دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف	۵۹.....
جدول ۱-۴. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره های دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی مربوط به رویدادهای مثبت و منفی (ابعاد سه گانه).	۶۲.....
جدول ۲-۴. میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره های دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی در متغیر های افسردگی و عملکرد تحصیلی	۶۳.....
جدول ۳-۴. ضرایب همبستگی ساده نمره کل اسناد رویدادهای منفی و مولفه های آن با افسردگی در دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی	۶۴.....
جدول ۴-۴. ضرایب همبستگی ساده نمره کل اسناد رویدادهای مثبت و مولفه های آن با افسردگی در دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی	۶۶.....
جدول ۵-۴. ضرایب همبستگی ساده نمره کل اسناد رویدادهای منفی و مولفه های آن با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی	۶۸.....
جدول ۶-۴. ضرایب همبستگی ساده نمره کل اسناد رویدادهای مثبت و مولفه های آن با عملکرد دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی تحصیلی	۶۹.....
جدول ۷-۴. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای منفی و افسردگی به روش ورود مکرر (Enter).	۷۱.....

- جدول ۴-۸. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای منفی و افسردگی به روش مرحله ای (Stepwise).....۷۲
- جدول ۴-۹. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای مثبت و افسردگی به روش ورود مکرر (Enter) ۷۳
- جدول ۴-۱۰. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای مثبت و افسردگی به روش مرحله ای (Stepwise).....۷۴
- جدول ۴-۱۱. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای منفی و عملکرد تحصیلی به روش ورود مکرر (Enter) ۷۵
- جدول ۴-۱۲. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای منفی و عملکرد تحصیلی به روش مرحله ای (Stepwise) ۷۶
- جدول ۴-۱۳. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای مثبت و عملکرد تحصیلی به روش ورود مکرر (Enter).....۷۷
- جدول ۴-۱۳. ضرایب همبستگی چندگانه مولفه های اسناد رویدادهای مثبت و عملکرد تحصیلی به روش ورود مکرر (Stepwise).....۷۸

فصل اول:

موضوع تحقیق

اکثر ما دورانی از احساس اضطراب، افسردگی، رنجیدگی بدون دلیل، یا بی کفایتی در رو برو شدن با مشکلات زندگی را داشته ایم. خشنود زیستن در دورانی که تغییرات سریع اجتماعی و تکنولوژی به وقوع می پیوندد، کار آسانی نیست. افسردگی و اضطراب از شایع ترین اختلالات روانی در جوامع بشری هستند (یزدان بخش، ۱۳۷۴). افسردگی واکنشی عاطفی و احساسی است که معمولاً در پی ناکامی یا شکست روی می دهد و در پی آن ناامیدی از تمامی انگیزه ها بوجود می آید. نکته قابل توجه این است که دستگاه ذهنی انسان هیچ گاه ترس یا اضطراب را بیرون وجود خود درک نمی کند و این خود انسان است که با توجه به هدف ها، انگیزه ها و پیش داوری هایش نسبت به هر احساس و تجربه ای در جهان خارج و زندگی شخصی، خانوادگی یا محیط اجتماعی واکنش روانی و عاطفی نشان می دهد. این تجربیات و احساسات می توانند در پاره ای موارد حتی غیر واقعی باشند (حمیدی نیا، ۱۳۸۷).

در دهه گذشته، هم زمان با افزایش شیوع افسردگی در سنین پایین تر، توجه زیادی به تشخیص و درمان افسردگی در کودکان و نوجوانان جلب شده است. پژوهش های زیادی درباره شیوع افسردگی در کودکان کشورهای غربی صورت گرفته است، اما چنین تحقیقاتی در کشورهای دیگر اندک هستند (سلطانی فر و بینا، ۱۳۸۶). زمانی تصور می شد که اختلال افسردگی فقط مخصوص بزرگسالان است و کارکرد بسیاری از آن ها را مختل می کند (هامن^۱، ۱۹۹۷). اما اکنون متخصصان تصدیق می کنند که کودکان نیز می توانند افسردگی را تجربه کنند. در ابتدا، افسردگی کودکی ممکن است به سادگی مورد غفلت قرار گیرد، زیرا هیچ کس از کودک راجع به خلق و احساس او سؤال نمی کند. کودکانی نیز که به خاطر مشکلات رفتاری به کلینیک ها آورده می شوند، ممکن است از افسردگی رنج ببرند، اما درمانگران ممکن است به آنان توجه نکنند (هارینگتون^۲، ۱۹۹۴). در پژوهش های بسیاری سعی شده تا رابطه افسردگی افراد

---

¹ - Hammen

² - Harrington

را با سبک تبیینی^۱ آن‌ها مورد بررسی قرار دهند. سبک تبیینی بر این فرض استوار است که افراد می‌خواهند توضیح دهند چرا پی‌آمد زندگی خاصی را تجربه کرده‌اند. بعد از یک پی‌آمد، معمولاً می‌پرسیم: چرا در امتحان شیمی رد شدم؟ چرا از مدرسه اخراج شدم؟ چرا این آدم ثروتمند است در حالی که آن شخص فقیر است؟ انتساب دلیلی است که فرد برای توجیه کردن پی‌آمد مهم زندگی به کار می‌برد (واینر^۲، ۱۹۸۵، ۱۹۸۶).

فرضیه‌ی اساسی نظریه‌ی سبک تبیینی این است که مردم فعالانه در جستجوی کشف این هستند که چرا در وقایع مهم زندگی موفق شده یا شکست خورده‌اند؟ انسان‌ها می‌خواهند علت‌های اصلی پیامدهایی را که برایشان رخ داده است بدانند و مطالعه‌ی اسناد‌ها، مطالعه‌ی روشی است که مردم برای توجیه علت پیامد رفتارهایشان در پیش می‌گیرند. البته مردم همیشه درگیر تحلیل علّی فعال نمی‌شوند، بلکه انتساب‌ها عموماً پس از پیامدهای غیرمنتظره صورت می‌گیرند، مثل موفقیت، زمانی که شکست انتظار می‌رفته و شکست، هنگامی که موفقیت انتظار رفته باشد. وقتی انتساب‌ها صورت می‌گیرند، به صورت بالقوه حالت‌های هیجانی، شناختی و انگیزشی را تحت تاثیر قرار می‌دهند (به نقل از ریو^۳، ۲۰۰۵، ترجمه‌ی سید محمدی، ۱۳۸۶). سبک‌های اسنادی^۴ مربوط به این است که انسان‌ها چگونه علل رفتار را درک می‌کنند. یک فرد رفتار مفروض را به کدام علت نسبت می‌دهد؟ چگونه فردی خاص این واقعیت را که شکست خورده است توجیه می‌کند (فرانکن^۵، ۱۹۹۸، ترجمه‌ی امامی پور، اسفند آباد و محمودی، ۱۳۸۴).

اگر مردم هدف‌های مطلوب را در دسترس ببینند تلاش می‌کنند تا به آن‌ها برسند. البته وقتی همه‌ی هدف‌ها را دسترسی ناپذیر بیابند، چه این که کمبودی داشته باشند یا محدودیت‌های بیرونی اجازه ندهد، دست از تلاش می‌کشند و در نهایت تسلیم می‌شوند. به بیان دیگر، انتظار نتیجه، نقش مهمی در تعیین

^۱ - explanatory style

^۲ - Weiner

^۳ - Reeve

^۴ - attributional styles

^۵ - Franken

تداوم تلاش یا تسلیم ایفا می کند. افراد خوش بین و امید وار همه پیامد ها و هدف های مطلوب را قابل دست یابی می بینند (شی پر^۱ و کارور^۲، ۱۹۸۸).

بیان مسئله

سبک تبیینی یا اسنادی به طور گسترده، در پژوهش های مختلف روان شناختی برای پیش بینی افسردگی استفاده شده است (هاجیل^۳، باش^۴ و وارن^۵، ۱۹۹۶؛ پیترسون^۶ و سلیگمن^۷، ۱۹۸۴؛ سلیگمن، ۱۹۹۱). در واقع، نظریه سبک تبیینی چارچوبی برای بررسی سازه های خوشبینی^۸ و بدبینی^۹ ارائه می دهد و با مفهوم درماندگی آموخته شده^{۱۰}، مرتبط می باشد (رجبی و شهنی ییلاق، ۱۳۸۴). خوش بینی انتظاری تعمیم یافته برای رخ دادن پیامد های خوب به هنگام برخورد با مشکلات در حیطه های مهم زندگی است. خوش بینی نشان دهنده نگرش مثبت یا پیش آمادگی، برای این که چیز های مثبت رخ خواهد داد، است. تایگر^{۱۱} (به نقل از حسن زاده، ۱۳۸۶) خوش بینی را هیجانی مثبت و فعال می داند. به نظر او، خوش بینی انگیزه ای برای عملکرد انطباقی فراهم می کند و به این رفتار ها، پاداش می دهد. خوش بینی برای بقای نیاکان ما، در برخورد با شکست ها و تنگنا ها، بسیار با اهمیت بوده است. از دید نظریه پردازان یادگیری، خوش بینی را می توان شیوه تفکر اکتسابی در نظر گرفت.

¹ - Scheier

² - Carver

³ - Hjelle

⁴ - Busch

⁵ - Warren

⁶ - Peterson

⁷ - Seligman

⁸ - optimism

⁹ - pessimism

¹⁰ - learned helplessness

¹¹ - Tiger

سلیگمن (به نقل از حسن زاده، ۱۳۸۶) معتقد است که افراد خوش بین، موانع، شکست ها و رویداد های ناگوار را موقتی، مختص به موقعیت خاص و ناشی از علل بیرونی در نظر می گیرند. این نظریه در پیش بینی موفقیت تحصیلی و حفظ سلامتی موثر بوده است. سلیگمن معتقد است می توان به افراد آموخت که خوش بینانه زندگی کنند.

به طور کلی، تایگر (به نقل از حسن زاده، ۱۳۸۶) خاطر نشان می سازد که داشتن احساس خوش بینی بسیار مهم است. وقتی کارها بر وفق مراد نیست یا کاری درست انجام نمی شود، مهم آن است که از کار دست نکشیم. به عقیده او خوش بینی نه تنها یک هیجان مثبت است، بلکه یک هیجان فعال نیز هست. خوش بینی سبب می شود که با این نظر به اطراف خود بنگریم که محیط می تواند تمام منابعی را که احتیاج داریم، برایمان فراهم کند. به نظر تایگر چنین نگرشی برای بقای نسل بشر، مخصوصاً در مواجهه با موانع و سختی ها، بسیار مهم بود.

بر اساس نظریه اصلی درماندگی آموخته شده (میر^۱ و سلیگمن، ۱۹۷۶؛ میر، سلیگمن و سولومون^۲، ۱۹۶۹؛ سلیگمن، ۱۹۷۵)، تجربه کردن رویداد های غیر قابل کنترل می تواند منجر به این شود که شخص در آینده به آن موقعیت پاسخ ندهد، چرا که فکر می کند شکست خواهد خورد. انتظار اینکه فرد کنترلی بر رویدادها ندارد، می تواند منجر به نقص های انگیزشی (پائین آمدن پاسخ آغازین، پائین آمدن اصرار و پافشاری)، نقص های شناختی (ناتوانی شخص در درک این که برای کنترل پی آمدها در زندگی توانایی دارد) و در انسان ها نقص های عاطفی (افسردگی و خود پنداره پائین) شود. این نقص ها جمعاً به عنوان نقائص درماندگی آموخته شده شناخته شده اند (گیرگاس^۳، سلیگمن و نولن-هوکسیما^۴، ۱۹۸۶).

بر اساس نظریه تجدید نظر شده درماندگی آموخته شده، سبک های اسنادی زمینه را برای بروز افسردگی مهیا می کنند (سلیگمن و همکاران، ۱۹۸۴). سبک های اسنادی، به طور ویژه، روش هایی

¹ - Maier

² - Solomon

³ - Girgus

⁴ - Nolen-Hoeksema

هستند که افراد معمولاً علل رویدادهای خوب و بد را در ابعاد درونی^۱، پایدار^۲ و کلی^۳ تبیین می کنند (پترسون، بیوکنن^۴ و سلیگمن، ۱۹۹۵). به طور کلی، سبک های اسنادی مانند عینکی است که فرد توسط آن دنیای خود را می بیند (رجبی، شهنی ییلاق، حقیقی و شکر کن، ۱۳۸۴).

به علاوه، پیشرفت های چشمگیری در زمینه سبب شناسی و درمان اختلالات روانی صورت گرفته است. یکی از این پیشرفت ها مورد توجه واقع شدن فرایندهای شناختی است. جامعه روان شناسی و روان پزشکی امروزه شاهد گسترش روز افزون تحقیقات روان شناسی شناختی در حوزه آسیب شناسی روانی است. تحقیقات وسیعی که در زمینه سبک های اسنادی بیماران به عمل آمده شاهدهی بر این مدعی است. در بررسی اجمالی این تحقیقات، می توان سیر تحول و تکامل روز افزونی را مشاهده کرد. در مدل جدید نظریه سبک های اسنادی، چهار اصل وجود دارد و فرض بر این است که برای وقوع افسردگی وجود هر چهار اصل لازم است، که عبارتند از:

- ۱- انتظار وقوع حوادث بسیار ناگوار، یا انتظار عدم وقوع حوادث بسیار مطلوب.
- ۲- ناتوانی در کنترل نتایج مترتب بر این حوادث.
- ۳- برخورداری از یک سبک اسنادی ناهماهنگ^۵ (نسبت دادن رویدادهای منفی به علل درونی، پایدار و کلی و نسبت دادن رویدادهای مثبت به علل بیرونی، ناپایدار و جزئی).
- ۴- هر قدر اطمینان درباره حالت ناگوار مورد انتظار و غیر قابل کنترل بودن رویداد بیشتر باشد، نارسایی های شناختی و انگیزشی بیشتر و نیرومندتر خواهد بود. هر قدر رویداد غیر قابل کنترل برای فرد اهمیت بیشتری داشته باشد، اختلال عاطفی و کاهش عزت نفس بیشتر خواهد بود.

¹ - internality

² - stability

³ - globility

⁴ - Buchanan

⁵ - disharmoning explanatory style

علايق محققان بيشتر روى سبک های اسنادی متمرکز شده است. طبق این اصل، اسناد رویدادهای منفی به عوامل درونی، پایدار و کلی، فرد را مستعد می سازد تا در برابر رویدادهای ناخوشایند یا عدم وقوع رویدادهای خوشایند، افسردگی نشان دهد (یزدان بخش، ۱۳۷۴).

امروزه به دلیل اهمیت سبک های اسنادی در پیش بینی افسردگی و عملکرد تحصیلی در زمینه دروس مختلف (ریاضی، درک مطلب و ...) نظریه درماندگی آموخته شده و سبک های اسنادی مورد توجه فزاینده ای قرار گرفته است. تحقیقات گوناگون سبک های اسنادی، را از جنبه های مختلف مورد بررسی قرار داده اند و رابطه آن ها را با متغیر های گوناگون بررسی کرده اند. اسناد رویدادهای منفی در محیط های آموزشی و تبعات آن ها اهمیت بسیار دارند. اسناد رویدادهای منفی به عوامل درونی، کلی و پایدار می تواند منجر به افسردگی و به تبع آن افت چشم گیر در عملکرد تحصیلی شود.

همان طور که می دانیم، دوران کودکی اغلب به عنوان دورانی پر نشاط و کم مسئولیت، سراسر بازی و پر از لذت های پایان ناپذیر تصور می شود. پس چه می شود که کودکان اغلب فکر می کنند بی دست و پا، زشت و خرفت هستند، و یا این که فکر می کنند کسی آن ها را دوست ندارد. بسیاری از کودکان اغلب احساس غمگینی یا افسردگی می کنند (به نقل از ساراسون و ساراسون^۱، ترجمه اصغری مقدم، دهقانی و نجاریان، ۱۳۸۲). افسردگی در کودکان با عوامل گوناگونی ارتباط دارد. یکی از این عوامل اسناد رویدادهای منفی به عوامل درونی، پایدار و کلی است. رابطه بین تجربه های اوان کودکی و چگونگی رفتار بزرگسالان در مرحله های بعدی زندگی تا اندازه زیادی به اثبات رسیده است (میشل^۲ (نا مشخص)، ترجمه خواجه پور، ۱۳۶۹).

گیرگاس^۳، سلیگمن نولن هوکسیما^۴ (۱۹۸۶) در مطالعه ای طولی علائم افسردگی، رویداد های زندگی و سبک های اسنادی ۱۶۸ دانش آموز را پنج بار در طول یک سال اندازه گیری کردند. فرضیه مرکزی در

^۱ - Sarason

^۲ - Mishel

این بررسی این بود که دانش آموزان دارای سبک تبیینی نا بهنجار (منفی) طبق تعریف نظریه درماندگی آموخته شده، نسبت به دانش آموزانی که دارای این سبک نبودند، افسردگی بیشتری را نشان دادند. نتایج از این فرضیه حمایت کرد. کودکانی که تمایل داشتند در مورد اتفاقات بد با ذکر دلایل کلی، پایدار و درونی و در مورد اتفاقات خوب با ذکر دلایل جزئی، ناپایدار و بیرونی توضیح دهند، نسبت به کودکان دیگر افسرده تر بودند و مشکلات تحصیلی بیشتری داشتند. سبک اسنادی نا بهنجار نه تنها با افسردگی فعلی ارتباط داشت بلکه افسردگی بعدی را نیز پیش بینی نمود. بنابراین، احتمال دارد که سبک اسنادی به سادگی نشانه ای از افسردگی باشد. همچنین، دارا بودن اسناد منفی از رویدادها می تواند بر عملکرد تحصیلی تاثیر بگذارد. پژوهش های زیادی در رابطه با این موضوع صورت گرفته است. از جمله، محمودی (۱۳۷۸) سبک های اسنادی دانش آموزان دختر موفق و نا موفق دوره راهنمایی شهر تهران را با هم مقایسه کرد و تاثیر باز آموزی اسنادی بر تغییر سبک اسنادی دانش آموزان را مورد بررسی قرار داد. نتایج این بررسی بدین شرح بودند: اسناد دانش آموزان دختر موفق در مقایسه با دانش آموزان دختر نا موفق برای حوادث مثبت درونی تر، پایدار تر و کلی تر بود. اسناد دانش آموزان دختر نا موفق در مقایسه با دانش آموزان دختر موفق برای حوادث منفی درونی تر، پایدار تر و کلی تر بود. اسناد دانش آموزان دختر نا موفق (گروه آزمایش) پس از باز آموزی اسنادی، در مقایسه با گروه کنترل، برای حوادث مثبت نسبت به قبل از این دوره درونی تر، پایدار تر و کلی تر بود. باز آموزی اسنادی دانش آموزان دختر نا موفق سبب بهبود نمره ریاضی آن ها شد.

بنابراین، نتیجه می گیریم که شناخت ها و باورهای منفی و نادرست دانش آموزان در رابطه با توانایی هایشان می تواند منجر به عملکرد تحصیلی پائین آن ها شود. اکثر کودکانی که عملکرد تحصیلی پائینی دارند به عزت نفسشان صدمه می خورد و خود را انسان های نالایق و کم توانی می دانند. چه بسا عملکرد ضعیف بسیاری از دانش آموزان به علت ضعف و ناتوانی آن ها نباشد، بلکه به علت تصورات نادرست و نظام شناختی ای که می تواند منجر به عملکرد تحصیلی ضعیف شود، باشد. اغلب دانش آموزان با عملکرد تحصیلی پائین سبک های اسنادی منفی و بد بینانه دارند و عملکرد تحصیلی ضعیف آن ها منجر به سبک

اسنادی بد بینانه آتی می شود. بنا بر تحقیقات فوق، پژوهش گر بر آن شد تا رابطه سبک های اسنادی (مثبت و منفی) را با افسردگی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی مدارس دولتی در شهر اهواز مورد بررسی قرار دهد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

باید اذعان کرد که پس از خانواده، مدرسه یکی از مهم ترین ارکان نهاد تعلیم و تربیت محسوب می شود. آموزش و پرورش کشور علاوه بر نقش اساسی و عمده ای که از لحاظ کیفی و بنیادی در نظام تعلیم و تربیت دارد، از لحاظ تربیت و عرضه نیروی انسانی مورد نیاز بخش های مختلف و در نتیجه رشد اقتصادی و اجتماعی، بنیان گذاری تفکر منطقی و علمی و اعتلای تعلیم و تربیت جامعه نیز نقش مهمی را بر عهده دارد. از نظر کمی نیز به علت گستردگی دامنه فعالیت و حجم زیاد افراد زیر پوشش، در میان سایر دستگاه های کشور جایگاه ویژه ای دارد. هم اکنون بیش از نیمی از جمعیت فعال کشور در مدارس به سر می برند. خسارت های ناشی از افت تحصیلی دو جنبه مهم دارد: یکی اقتصادی و دیگری اجتماعی روانی. از نظر اقتصادی، افت تحصیلی (به طور مثال، مردود شدن که باعث تکرار پایه ها می شود)، خود هزینه سنگینی در بر دارد. به علاوه، از نظر اجتماعی و روانی، افت تحصیلی بر فرایندهای شناختی، انگیزشی، ویژگی های شخصیتی، عملکرد بعدی و موفقیت تحصیلی، اجتماعی و شغلی تاثیر به سزایی دارد (علّامه، ۱۳۸۴).

اهمیت و حساسیت موضوع حاضر از این جهت است که اگر معلمان و والدین سعی در تغییر سبک های اسنادی کودکان نداشته باشند و باورهای مثبت کودکان را از توانایی هایشان تقویت نکنند، باورهای منفی می تواند منجر به افسردگی کودکان شده و عملکرد تحصیلی آن ها را پائین بیاورد. همان گونه که شکست، شکست می آورد، تصور اینکه شکست خواهیم خورد نیز می تواند منجر به شکست شود.

فردی که اسناد مثبتی از رویدادها دارد، وقتی می خواهد بر موانع غلبه کند نسبت به شخصی که اسناد منفی یا بد بینانه از رویدادها دارد مزیت های قابل توجهی دارد (رجبی و همکاران، ۱۳۸۴). اهمیت پژوهشی و کار بردی نظریه اسناد در این است که در حقیقت فرایند اسناد، فرایندی شناختی و یکی از

دلایل تغییر و تحول در افراد است و این فرایند میان نتیجه یک رفتار و رفتار های بعدی مداخله می کند (کورمن^۱، ۱۹۷۷). سبک اسنادی بد بینانه می تواند منجر به افسردگی در آینده شود و با افسردگی زمان حال ارتباط معنی دار داشته باشد. در تحقیقاتی که در رابطه با موضوع فوق در خارج از کشور انجام شد، رابطه سبک های اسنادی با افسردگی در میان بزرگسالان و کودکان مورد بررسی قرار گرفته است. در کشور ما اکثر تحقیقات در رابطه با سبک های اسنادی در بزرگسالان، دانش آموزان دبیرستانی و دانشجویان انجام گرفته است، لذا نتایج این تحقیق در مورد کودکان می تواند برای دست اندر کاران آموزش و پرورش، والدین و درمانگران کودک بسیار مفید باشد.

به علاوه، پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان^۲ (CASQ)، ساخته سلینگمن و همکاران (۱۹۸۴)، توسط پژوهش گر و استاد راهنما ترجمه و تعیین روایی و پایایی شد و برای اولین بار در این پژوهش مورد استفاده واقع شده است. آماده کردن این ابزار می تواند پژوهش در زمینه این موضوع را در کودکان افزایش دهد.

هدف تحقیق

هدف از پژوهش حاضر، تعیین رابطه ساده و چندگانه سبک های اسنادی با افسردگی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی شهرستان اهواز است.

سؤال های تحقیق

سؤال های این پژوهش به شرح زیرند:

۱. آیا اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه مثبت دارد؟
۲. آیا اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه منفی دارد؟
۳. آیا اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه منفی دارد؟
۴. آیا اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه مثبت دارد؟

^۱ - Korman

^۲ - Children Attributional Styles Questionnaire (CASQ)

۵. آیا مولفه های اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند؟

۶. آیا مولفه های اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند؟

۷. آیا مولفه های اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند؟

۸. آیا مولفه های اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند؟

فرضیه های تحقیق

۱. اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه مثبت دارد.

۱-۱. بعد درونی-بیرونی اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.

۱-۲. بعد پایدار-ناپایدار اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.

۱-۳. بعد کلی-جزئی اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
۲. اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه منفی دارد.

۲-۱. بعد درونی-بیرونی اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.

۲-۲. بعد پایدار-ناپایدار اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.

۲-۳. بعد کلی-جزئی اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.

۳. اسناد رویداد های منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه منفی دارد.
- ۳-۱. بعد درونی-بیرونی اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
- ۳-۲. بعد پایدار-ناپایدار اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
- ۳-۳. بعد کلی-جزئی اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
۴. اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه مثبت دارد.
- ۴-۱. بعد درونی-بیرونی اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
- ۴-۲. بعد پایدار-ناپایدار اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
- ۴-۳. بعد کلی-جزئی اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه دارد.
۵. مولفه های اسناد رویدادهای منفی با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند.
۶. مولفه های اسناد رویدادهای مثبت با افسردگی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند.
۷. مولفه های اسناد رویدادهای منفی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند.

۸. مولفه های اسناد رویدادهای مثبت با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی رابطه چندگانه دارند.

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

تعریف مفهومی سبک های اسنادی

سبک اسنادی، متغیر شخصیتی نسبتاً پایدار با مبنای شناختی است که نشان می دهد افراد چگونه رویدادهای ناگوار زندگی خود را توجیه می کنند. رویدادهای ناگوار برای همه اتفاق می افتد، ولی افراد این بد بیاری ها را با انتساب هایی توجیه می کنند که از نظر منبع، پایداری و کنترل پذیری تفاوت دارند (پیترسون و بارت^۱، ۱۹۸۷؛ پیترسون و پارک^۲، ۱۹۹۸؛ پیترسون و سلیگمن، ۱۹۸۴). همچنین، سبک های اسنادی به صورت یک صفت کلی پنداشته می شوند، که به عنوان تمایل برای ارائه یکسان تبیین ها برای رویدادهای مختلف تعریف می شود. سبک های اسنادی مربوط به دو نوع رویداد هستند: (الف) رویداد های مثبت و (ب) رویداد های منفی (پیترسون و همکاران، ۱۹۹۵، به نقل از رجبی و همکاران، ۱۳۸۴)، که هر کدام شامل اسناد درونی-بیرونی، اسناد پایدار-ناپایدار و اسناد کلی-جزئی می باشد.

اسناد درونی-بیرونی

این اسناد عبارت است از نسبت دادن علل پیامدها به عواملی که از خود شخص ناشی می شوند، در برابر نسبت دادن علل پیامدها به عواملی خارج از شخص، محیط یا موقعیت (واینر، ۱۹۸۵).

اسناد پایدار-ناپایدار

این اسناد عبارت است از نسبت دادن علل پیامدها به مدت زمانی طولانی و همیشگی در برابر نسبت دادن علل پیامدها به زمان حال و مدت کوتاه (واینر، ۱۹۸۵).

¹ - Barrett

² - Park

اسناد کلی-جزئی

این اسناد عبارت است از نسبت دادن علل پیامدها به تمام موقعیت ها در برابر نسبت دادن آن ها به یک موقعیت خاص (واینر، ۱۹۸۵).

تعریف عملیاتی سبک های اسنادی

در این تحقیق، منظور از سبک های اسنادی نمره ای است که فرد از پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان سلیگمن و همکاران (۱۹۸۴) به دست می آورد.

اسناد درونی-بیرونی

در این پژوهش منظور از سبک اسنادی درونی-بیرونی، نمره ای است که فرد از طریق اجرای پرسشنامه سبک های اسنادی (CASQ) کودکان سلیگمن و همکاران (۱۹۸۴) در بعد درونی-بیرونی به دست می آورد.

اسناد پایدار-ناپایدار

در این پژوهش منظور از سبک اسنادی پایدار-ناپایدار، نمره ای است که فرد از طریق اجرای پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان سلیگمن و همکاران (۱۹۸۴) در بعد پایدار-ناپایدار به دست می آورد.

اسناد کلی-جزئی

در این پژوهش منظور از سبک اسنادی کلی-جزئی، نمره ای است که فرد از طریق اجرای پرسشنامه سبک های اسنادی کودکان سلیگمن و همکاران (۱۹۸۴) در بعد کلی-جزئی به دست می آورد.

تعریف مفهومی افسردگی

افسردگی نوعی غم و اندوه و کاهش بیش از حد سطح شادکامی به خاطر موضوعی است که گاه اهمیت آن را ندارد. افسردگی یک اختلال عمدی نیست که فرد با دست خود ایجاد کرده باشد، بلکه عارضه ای روانی ناشی از فشار های روانی است که طی دوران دراز مدت عمر در ساختار روانی انسان رسوخ می نماید. برخی علائم آن عبارتند از: گوشه گیری، کم حرفی، کناره گیری از فعالیت های تحصیلی و ناتوانی در